

SẼ VÔ LÝ VÀ BUỒN CƯỜI NẾU AI ĐÓ ĐỊNH PHÁT MINH MỘT LOẠI "XE ĐẠP XÃ HỘI CHỦ NGHĨA"

BẾN NGHÉ

Trong một bài đăng trên báo Phát triển Kinh tế, tôi đã có dịp trình bày ý kiến đề nghị không nên bận tâm vào việc đặt tên cho kinh tế hàng hoá thị trường, vì nó là thành tựu, kinh nghiệm làm ăn của loài người, chứ không phải "của riêng của chủ nghĩa tư bản". Kinh tế thị trường có những khuyết tật của nó, nhưng hơn nhau là ở chỗ vận dụng cho đúng nhằm phát huy sức mạnh, giải phóng sức sản xuất. Gần đây tôi được đọc trên tờ "Khoa học Kỹ thuật Kinh tế Thế giới" của Việt Nam Thông tấn xã số ra ngày 2-3-91, đăng bài của giáo sư Liên Xô V. URIEV với nhan đề "Thị trường- một trong những thành tựu của văn minh loài người". Trong bài này, tác giả đã phân tích có căn cứ khoa học về thành tựu quan trọng này của loài người, những chức năng quan trọng nhất của nó đối với việc phát triển kinh tế. Trong bài có một đoạn mà nhiều người đọc rất thích thú - thích thú một cách nghiêm túc. Đoạn đó như sau: "Xã hội chủ nghĩa chúng ta ngay từ đầu đã loại bỏ cơ chế thị trường, coi nó như một đặc trưng của chủ nghĩa tư bản. Để thay thế nó, ta đã tạo ra một cơ chế quản lý kinh tế vô cùng nặng nề và

Đại hội 6 đã chủ trương đưa các hoạt động kinh tế vào cơ chế thị trường có điều tiết ở tầm vĩ mô. Như vậy là chúng ta đã trở lại với quá trình tiến hoá lịch sử trong lĩnh vực kinh tế, nhằm từng bước làm cho dân giàu nước mạnh, từng bước xây dựng cơ sở vật chất kỹ thuật cho chủ nghĩa xã hội.

BN.

kém hiệu quả. Trên thực tế ta đã đi ngược lại quá trình tiến hoá lịch sử trong lĩnh vực kinh tế, đúng ngoài lề con đường phát triển văn minh của loài người và đã rơi vào ngõ cụt, mà bây giờ chúng ta đang tìm cách thoát ra. Rất tiếc là vì lối tư duy cũ quá mạnh, hoặc vì muốn giữ thể diện, không ít người trong chúng ta đang mơ ước tạo được một cái gì đó đặc biệt, một thị trường xã hội chủ nghĩa chẳng hạn. Thế thì cũng vô lý và buồn cười như ai đó định phát minh một loại xe đạp xã hội chủ nghĩa vậy"

Rất may là dựa vào trí tuệ của nhân dân, Đảng ta từ

ĐẦU TƯ CHẤT XÁM ĐỂ PHÁT TRIỂN KINH TẾ

TRẦN TRUNG PHƯỢNG

Trong thời đại của kinh tế trí tuệ hiện nay, vai trò của đầu tư chất xám ngày càng có tính chất quyết định trong các quá trình sản xuất, kinh doanh ở các bậc kinh tế khác nhau, vì mô hoặc vĩ mô. Nếu ở các thế kỷ trước và ngay cả trong thế kỷ này, trong thời đại kinh tế cơ bắp và cơ khí, khi nói đến đầu tư, người ta thường chỉ nghĩ đến việc bỏ ra một số vốn, các phương tiện kỹ thuật-vật chất, hoặc đầu cơ chứng khoán nhằm mục đích thu về một số lãi nhất

định, thì hiện nay, khái niệm "đầu tư" đã được mở rộng hơn, không chỉ bao gồm tư bản tài chính, tư bản kỹ thuật mà còn chỉ luôn một thứ "siêu hàng hoá" rất đặc biệt là chất xám.

Sơ với tình hình của chủ nghĩa tư bản ở cuối thế kỷ 19 và đầu thế kỷ 20, ngày nay, khái niệm "tư bản", cũng như khái niệm "đầu tư", ngoài các ý nghĩa cũ, đã mang thêm một ý nghĩa mới có tính chất quyết định, và chính ý nghĩa này giải thích tại sao chủ nghĩa tư bản không những đã tìm được cho bản thân mình một sức sống mới để có thể thích nghi, tồn tại và phát triển trong một thế giới luôn luôn biến đổi không ngừng. Chủ nghĩa tư bản hiện đại không những chỉ biết lợi dụng những thành tựu quan trọng của cuộc cách mạng khoa học-kỹ thuật hiện đại mà còn tự tạo ra cho mình một "bộ óc mới" có khả năng trí tuệ hoá toàn bộ quá trình kinh tế-xã hội và đó chính là lý do sâu xa nhất khiến cho năng suất dưới chủ nghĩa tư bản hiện đại ngày càng được nâng cao.

Đầu tư chất xám, hiểu ở ý nghĩa tổng quát nhất, chính là đầu tư cho con người, một loại đầu tư có tính chất cơ bản nhất và quyết định nhất trong chiến lược phát triển kinh tế của các quốc gia. Sống trong một tình trạng kinh tế lạc hậu, chúng ta đều rất thấm thía khi thấy rằng do chúng ta chưa đầu tư đúng mức vào "tài nguyên" con người nên không thể tận dụng hết khả năng của các yếu tố sản xuất như đồng vốn, máy móc, lao động, hoặc sử dụng chúng với một hiệu quả rất thấp, không tương xứng với tiềm năng mà chúng có thể có được.

Cũng hiểu theo ý nghĩa tổng quát, xét về phương diện giá trị, đầu tư chất xám là một phương thức cơ bản nhằm nâng cao giá trị của "yếu tố sản xuất" cơ bản nhất là con người. Và như chúng ta biết, nếu giá trị của con người (hiểu theo khía cạnh kinh tế, khía cạnh "homo economicus") được nâng cao thì điều đó cũng có nghĩa là giá trị của các yếu tố sản xuất khác (như giá trị đất đai chẳng hạn) và giá trị của sản phẩm cũng được nâng cao. Nếu đã thừa nhận con người là "yếu tố" trung

tạm của quá trình sản xuất, thì không thể chỉ đầu tư cho các yếu tố ngoại biên mà không đầu tư cho yếu tố trung tâm này.

Nhưng trước hết phải hiểu khái niệm "chất xám" như thế nào cho thật đúng? "Chất xám" là một khái niệm đa nghĩa, có liên quan mật thiết đến hoạt động của hệ thần kinh trung ương. Trước hết, nói đến chất xám là nói đến trí thức, một hệ thống các tri thức thuộc các lãnh vực khoa học khác nhau, có tính chất lý thuyết hoặc thực hành. (Riêng trong loại tri thức thực hành, tri thức theo kiểu "know how" chiếm một vị trí quan trọng nhất). Dù là lý thuyết hay thực hành, loại tri thức này đều là "phần cứng" của chất xám ("Cứng" ở đây có nghĩa là sự định hình sẵn và có tính chất xã hội của các tri thức khoa học) đối lập với "phần mềm" là những loại tri thức có tính chất sáng tạo cá nhân. Chính "phần mềm" của tri thức này quyết định trình độ trí tuệ của một nền kinh tế.

Ở một khía cạnh khác, khái niệm "chất xám" có liên quan đến các hoạt động thông tin: thu thập, lưu trữ và xử lý các kiểu loại thông tin khác nhau, đặc biệt là thông tin kinh tế và kỹ thuật. Một nền kinh tế nghèo thông tin cũng là một nền kinh tế "suy chất xám", rất dễ rơi vào tình trạng lạc hậu, kém phát triển.

Giữa đầu tư chất xám và đầu tư giáo dục vừa có chỗ giống vừa có chỗ khác nhau. Nói đúng hơn, đầu tư giáo dục chính là nội dung cơ bản nhất của đầu tư chất xám, đó là một loại đầu tư có tính chất định chế và được hoạch định theo một chương trình và mục tiêu giáo dục nhất định. Càng ngày, vai trò của giáo dục đối với sự phát triển kinh tế-xã hội càng được khẳng định mạnh mẽ. Không một quốc gia chậm tiến nào có hi vọng thoát được sự nghèo nàn, lạc hậu nếu không đầu tư đúng và đủ cho giáo dục. Đây là một khẳng định có tính chất nguyên lý.

Đầu tư chất xám có một nội dung rộng hơn đầu tư giáo dục. Đó là loại đầu tư được thực hiện ở tất cả các khâu, các yếu tố và các giai đoạn của quá

trình sản xuất nhằm nâng cao không những chỉ chất lượng đơn thuần mà còn là hàm lượng trí tuệ của một sản phẩm nữa. Chất lượng trí tuệ, chất lượng tri thức của bộ óc người càng được nâng cao thì chất lượng của sản phẩm (hiệu theo nghĩa rộng) cũng được nâng cao theo.

Ở nước ta, vai trò của đầu tư chất xám chưa được đặt đúng vào vị trí quan trọng của nó. Tâm lý "mì ăn liền" phải nói là khá phổ biến trong xã hội của chúng ta. Nhiều người rất ngại nói đến đầu tư chất xám vì cho rằng đây là một loại đầu tư quá xa xôi, không dễ thấy kết quả ngay và không tức khắc đem lại lợi nhuận như mong muốn. Quả thật, nếu so với các loại đầu tư khác, thời hiệu của đầu tư chất xám thường kéo dài hơn và phí tổn cũng thường chiếm một tỉ trọng khá cao. Quan điểm này thật ra chỉ mới nhìn thấy cây mà không thấy rừng, chạy theo những mục tiêu trước mắt mà bỏ quên những mục tiêu lâu dài có tính chất căn cơ hơn.

Đã đến lúc chúng ta cần phải có một chiến lược đầu tư chất xám thích hợp với hoàn cảnh cụ thể của nước ta. Mục tiêu trước mắt của chiến lược này là tìm ra những biện pháp có hiệu quả nhằm chấm dứt ngay tình trạng lãng phí chất xám vốn đã trở nên phổ biến ở nước ta. Đó chính là một hình thức "chảy máu óc tại chỗ" nguy hiểm không kém hiện tượng chảy máu óc ra ngoài. Ngăn ngừa tình trạng thất thoát chất xám (brain drain) ra nước ngoài cũng phải được xem là một mục tiêu quan trọng của chiến lược đầu tư chất xám. Xây dựng một "nhịp cầu trí thức" giữa nước ta và thế giới bằng nhiều phương pháp và hình thức đa dạng khác nhau nhằm tạo ra một dự trữ chất xám (Brain reserve) ngày càng lớn cũng là một nhiệm vụ quan trọng cần được hết sức chú ý. Đặc biệt sử dụng một cách có hiệu quả chương trình TOKTEN (chuyển giao tri thức thông qua kiều dân) của cơ quan UNDP và tranh thủ tối đa mọi sự tài trợ chất xám khác từ các cá nhân, tổ chức chính phủ hoặc phi chính phủ khác.

Vấn đề hiệu quả của đầu tư chất xám cũng cần được đặc biệt coi trọng. Trong một thời

gian dài, chúng ta chưa thể mong ngay có được một cuộc đầu tư chất xám toàn diện và có chất lượng cao, từ phía trong nước cũng như từ phía bên ngoài. Do đó phải hết sức chú trọng đến hiệu quả của loại đầu tư này. Cần phân biệt đầu tư chất xám ngắn hạn với đầu tư chất xám dài hạn. Với loại đầu tư ngắn hạn, chúng ta sẽ có ngay những loại tri thức công nghệ mới, những kiến thức quản trị kinh doanh, quản trị tiếp thị thuộc cơ cấu của một nền kinh tế thị trường, những doanh gia và những nhà quản lý "có chất lượng", nhờ đó, tác động một cách tích cực đến môi trường kinh tế và xã hội.

Với loại đầu tư chất xám dài hạn, chúng ta phải nghĩ ngay đến việc cải cách triệt để nền giáo dục quốc dân, làm cho giáo dục thật sự trở thành một động lực sâu xa và quyết định nhất đối với tiến trình phát triển kinh tế-xã hội. Đồng thời tranh thủ và tạo ra mọi nguồn lực có thể có được để xây dựng QUỸ ĐẦU TƯ VÀ PHÁT TRIỂN GIÁO DỤC. Quỹ này không chỉ bao gồm ngân sách dành riêng cho giáo dục (riêng ngân sách này cũng phải chiếm một tỉ lệ thích đáng, từ 20 đến 25% trong toàn bộ ngân sách quốc gia, mà còn bao gồm nhiều nguồn thu khác từ các khu vực sản xuất, kinh doanh ở trong nước và từ sự tài trợ của quốc tế. Cũng nên xem xét ngay từ bây giờ một dự án thành lập Trung tâm giáo dục phát triển kinh tế nhằm mục đích nhất thể hoá quá trình phát triển giáo dục với quá trình phát triển kinh tế-xã hội.

Trong bối cảnh khủng hoảng kinh tế-xã hội của đất nước ta hiện nay, đề cập những vấn đề nói trên rất dễ rơi vào trạng thái ảo tưởng, rất khó hoặc không thể thực hiện được. Nhưng nếu không có một cái nhìn lâu dài, vượt ra khỏi sự rối rắm trước mắt, thì làm sao có thể nhìn thấy được một viễn ảnh tốt đẹp, mà viễn ảnh chỉ có thể đạt được không phải bằng mơ tưởng mà bằng những hành động thực tế, ngắn hạn và cả dài hạn!

TTP.

CESAIS TOUR há
mới cho khách du

